
Anmälan mot lagmannen vid Malmö tingsrätt om en lista som används vid fördelningen av uppdrag som målsägandebiträde och som särskild företrädare för barn m.m.

Beslutet i korthet: Lagmannen vid Malmö tingsrätt anmäldes för att inte ha fört upp tre biträdande jurister i en lista över lämpliga advokater och andra jurister för uppdrag som målsägandebiträde eller särskild företrädare för barn. I beslutet konstaterar JO att listan är ett ändamålsenligt verktyg för tingsrätten när det gäller att utse lämpliga personer till uppdrag som målsägandebiträde och särskild företrädare för barn samt att listan inte strider mot 1 kap. 9 § regeringsformen. Därför finner JO ingen anledning att uttala någon kritik mot tingsrätten för hanteringen av listan.

Lagmannen anmäldes också för att inte ha lämnat en överklagandehänvisning till sitt ställningstagande när detta efterfrågades av de berörda. Eftersom lagmannen ansåg att det inte gick att överklaga hennes beslut kan hon enligt JO inte kritiseras för att hon redovisade den uppfattningen.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA, BB och CC klagomål mot Malmö tingsrätt och lagmannen DD för hanteringen av en lista hos tingsrätten över advokater och andra jurister som bedömts lämpliga att förordnas som bl.a. målsägandebiträde när en målsägande inte önskat någon särskild jurist som biträde.

AA, BB och CC anförde bl.a. följande:

I juli 2012 och mars 2013 skickade CC in en begäran till Malmö tingsrätt om att jur. kand. BB och jur. kand. AA skulle komma i fråga för uppdrag som målsägandebiträde och som särskild företrädare för barn. Det besked som tingsrätten lämnade i båda fallen var att tingsrätten inte för upp biträdande jurister på ”listan” över målsägandebiträden förrän den biträdande juristen tjänstgjort i ett år. Emellertid ombads CC att skicka in en förteckning över vilka ärenden som BB hade handlagt under sina första sex månader som biträdande jurist. Sedan denna förteckning hade lämnats till tingsrätten i februari 2013 fick BB besked om att kravet på ett års tjänstgöring som biträdande jurist stod fast och CC ombads att återkomma med en ny anmälan till tingsrätten efter att de biträdande juristerna hade tjänstgjort i ett års tid. Den 6 maj 2013 lämnade CC in en begäran om att få en

besvärshänvisning i fråga om domstolens beslut att inte föra upp de biträdande juristerna på listan. Den 21 maj 2013 meddelade lagmannen DD bl.a. följande:

Mitt svar är att tingsrätten inte fattat något beslut som är överklagbart. De två biträdande juristerna är inte utestängda från att ta uppdrag som målsägandebitråde, ombud eller särskild företrädare för barn. Varje domare prövar självständigt en begäran om att någon av de angivna biträdande juristerna ska förordnas.

Tingsrätten har en lista med advokater och andra jurister som tingsrätten förordnar som bl.a. målsägandebitråde när en målsägande inte önskat någon särskild person som biträde. Tingsrättens ledningsgrupp har enats om följande principer för att en jurist, efter begäran, ska föras upp på listan.

1) Advokater ska föras upp på listan.

2) För biträdande jurister på advokatbyrå gäller att de kan föras upp på listan om de är tingsmeriterade. I annat fall krävs ett års tjänstgöring på advokatbyrå. Undantag kan – efter särskild prövning av lagmannen – göras för jurister med andra värdefulla juridiska meriter.

3) Jurister som bedriver egen verksamhet och som inte tjänstgör på advokatbyrå kan föras upp på listan om de har ansvarsförsäkring och kan åberopa goda referenser.

Listan finns för att uppdragen ska kunna fördelas på ett rättvist sätt mellan jurister som har verksamhet i området. Avsikten är också att de personer som finns upptagna på listan ska vara lämpliga för de uppdrag som tingsrätten fördelar.

Den 19 augusti 2013 skickades en begäran till Malmö tingsrätt om att jur. kand. EE skulle komma i fråga för uppdrag som målsägandebitråde och som särskild företrädare för barn. Inte heller den begäran beviljades trots att EE bl.a. hade värdefull domstolsvana genom att under flera år ha tjänstgjort som nämndeman i Malmö tingsrätt.

Anmälarna ifrågasätter starkt huruvida det är lagenligt att inom myndigheten upprätta interna principer eller listor som bestämmer huruvida en biträdande jurist är lämplig eller inte att ta uppdrag som målsägandebitråde och särskild företrädare för barn. En persons lämplighet bör skäligen bedömas individuellt och inte genom generella riktlinjer som inte framgår av lag. Flera andra tingsrätter ställer inte upp något tidskrav för att biträdande jurister ska kunna bli aktuella som målsägandebitråde och som särskild företrädare för barn.

Att inte, efter begäran, föra upp BB och AA på listan måste kunna anses vara ett beslut som är överklagbart. Tingsrättens ställningstagande innebär att den berörda juristen inte ges möjlighet att självständigt erhålla uppdrag som målsägandebitråde och särskild företrädare för barn inom Malmö tingsrätts domsaga.

Utredning

Tingsrätten uppmanades att lämna upplysningar om vad som hade framförts i anmälan till JO samt redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Tingsrätten (lagmannen DD) lämnade upplysningar och yttrande enligt följande:

Upplysningar

Malmö tingsrätt har en förteckning (nedan benämnd listan) över advokater och andra jurister som tingsrätten förordnar som bl.a. målsägandebitråde när en målsägande inte har önskat någon särskild jurist som biträde. Även uppdrag som särskild företrädare för barn förmedlas från listan.

När tingsrätten förordnar en person som finns upptagen på listan görs i praktiken ingen särskild kontroll av lämpligheten hos den som förordnas. Den kontrollen har i stället gjorts i samband med att juristen förts in på listan. Tingsrätten får regelmässigt förfrågningar från jurister som önskar bli upptagna på listan och som vill att tingsrätten ska förmedla uppdrag. För att en jurist, som önskar detta, ska föras upp på listan har tingsrättens ledningsgrupp enats om följande principer.

1. Advokater ska föras upp på listan.
2. För biträdande jurister på advokatbyrå gäller att de kan föras upp på listan om de är tingsmeriterade. I annat fall krävs ett års tjänstgöring på advokatbyrå. Undantag kan – efter särskild prövning av lagmannen – göras för jurister med andra värdefulla juridiska meriter.
3. Jurister som bedriver egen verksamhet och som inte tjänstgör på advokatbyrå kan föras upp på listan om de har ansvarsförsäkring och kan åberopa goda referenser.

Listan används enbart när det inte finns önskemål om att en särskild person ska förordnas. Om det kommer in en begäran om att en viss person, som inte finns med på listan, ska förordnas till målsägandebitråde eller särskild företrädare för barn prövar den domare som är ansvarig för målet om personen ska förordnas.

Tilläggas kan att listan också har den funktionen att uppdragen fördelas rättvist mellan jurister som är verksamma i närområdet.

CC har fått följande svar från mig när det gäller frågan om varför de biträdande juristerna BB och AA inte omedelbart togs upp på listan.

Ingen av de två angivna biträdande juristerna är notariemeriterade. Av underlaget för begäran om att de skulle sättas upp på tingsrättens lista för förordnande som målsägandebitråde framgick inte att de på något sätt tidigare tagit befattning med brottmål eller ens bevisat en brottmålsförhandling. Begäran avseende BB kom in till tingsrätten den 6 juli 2012 och begäran avseende AA den 19 mars 2013.

BB hade viss erfarenhet av andra typer av ärenden och Du ombads återkomma när hon fått längre erfarenhet. Den 1 mars 2013 inkom Du med uppgift om över vilka ärenden BB varit involverad i vid tingsrätten. Jag beslutade med ledning av dessa uppgifter den 5 mars 2013 att BB från och med den 1 juli 2013 ska föras upp på listan för offentliga uppdrag som målsägandebitråde samt som särskild företrädare för barn. Advokatbyrån har underrättats om beslutet.

När det gäller AA, som nyligen hade avslutat sina studier när Du begärde att han skulle föras upp på listan för att förordnas som målsägandebitråde och särskild företrädare för barn, ombads Du återkomma när AA fått längre erfarenhet.

När det gäller EE anställdes hon som biträdande jurist den 1 september 2013. Hon hade då, enligt CC, nyligen avslutat sina studier. EE har tidigare varit nämndeman vid tingsrätten. Eftersom EE inte är notariemeriterad gjorde jag bedömningen att hon borde ha viss erfarenhet innan hon togs upp på listan. Den 21 augusti 2013 ombads därför advokatbyrån återkomma om sex månader, då en ny bedömning av om EE borde tas upp listan skulle göras.

Tingsrättens bedömning

Målsägandebitråde förordnas, enligt 4 § lagen om målsägandebitråde (1988:609), på begäran av målsäganden eller när det annars finns anledning till det. Enligt samma lagrum ska 26 § första stycket rättshjälplagen (1996:1619) tillämpas vid förordnandet.

Hänvisningen till 26 § rättshjälpslagen innebär att den som förordnas som huvudregel ska vara advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå. I bestämmelsen anges att även annan som är lämplig för uppdraget kan bli förordnad. Kravet på lämplighet gäller emellertid inte enbart ”annan” utan även advokater och biträdande jurister. En biträdande jurist kan exempelvis anses icke lämplig om den biträdande juristen är oerfaren och det rör sig om ett komplicerat ärende (se Renfors, m.fl. Rättshjälpslagen den 7 oktober 2013, Zeteo, kommentaren till 26 §).

Motsvarande regler om vem som får utses till särskild företrädare för barn finns i 5 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. Här finns även kravet att endast den får förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper är särskilt lämplig för uppdraget.

I de fall det inte finns önskemål om att en särskild jurist ska förordnas som exempelvis målsägandebiträde ankommer det på tingsrätten att välja vem som ska förordnas. Tingsrätten har ett ansvar för att den som förordnas uppfyller lämplighetskraven för uppdraget. I syfte att värna dem som får ett biträde förordnat åt sig, oavsett om det gäller målsägande eller barn, har tingsrätten satt upp de kriterier för listan som angetts ovan. Förfarings sättet underlättar också för domstolssekreterare med delegation, som utan egen lämplighetskontroll kan välja en person från listan.

Det kan förtjäna att upprepas att ett upptagande på listan inte är något krav för att kunna förordnas som exempelvis målsägandebiträde. Om en aktör önskar att en viss person ska förordnas är det upp till ansvarig domare att göra en bedömning av lämpligheten hos den person som blivit önskad. När en målsägande själv har föreslagit en biträdande jurist som målsägandebiträde bör den önskade förordnas om det inte finns särskilda skäl mot det. Detta gäller alltså även om den biträdande juristen inte finns upptagen på listan. Jag anser därför att kriterierna för att bli upptagen på listan inte innebär att tingsrätten förhindrar någon från att bli förordnad för olika uppdrag.

När det gäller skälen till varför de tre biträdande juristerna i anmälan inte tagits upp på listan hänvisar jag till vad som redovisats ovan under *upplysningar*. Vid varje begäran görs en prövning utifrån de uppgifter som lämnas eller inhämtas om vederbörande.

CC har begärt en besvärshänvisning när hon fått besked om att de biträdande juristerna inte tagits upp på listan. I mitt svar till henne förklarade jag att tingsrätten inte fattat något beslut som är överklagbart samt att de två biträdande juristerna inte var utestängda från att ta uppdrag som målsägandebiträde, ombud eller särskild företrädare för barn. Jag hänvisade också till att varje domare självständigt prövar en begäran om att någon av de angivna biträdande juristerna ska förordnas. – Jag vidhåller att tingsrätten inte fattat något beslut som är möjligt att överklaga. De biträdande juristerna är inte avvisade som ombud och de är inte förhindrade från att bli förordnade för olika uppdrag. Inte heller är de föremål för någon s.k. svartlistning.

De kriterier som gäller för att någon ska föras upp på listan har, som angetts ovan, ställts upp i syfte att värna det barn eller den målsägande som är i behov av ett biträde. Fördelning av uppdrag, när det inte finns önskemål om att en särskild person ska förordnas, hanteras på olika sätt av tingsrätterna. Jag välkomnar därför en granskning av det förfarande som Malmö tingsrätt valt.

AA, BB och CC kommenterade remissvaret.

Bedömning

Lagstiftning samt uttalanden av JO och JK

Tingsrätten har redogjort för den lagstiftning som är tillämplig vid förordnande av målsägandebiträde och särskild företrädare för barn. En annan regel som är av

intresse är 1 kap. 9 § regeringsformen. Enligt den bestämmelsen ska domstolar i sin verksamhet iakttä saktlighet och opartiskhet. Det betyder i detta fall bl.a. att när tingsrätten utser personer till uppdragen ska den vägledas av lagens krav på att den som utses ska vara lämplig och att tingsrätten i sitt arbete inte får göra en omotiverad skillnad mellan personer som vill komma i fråga för uppdragen.

JO har vid flera tillfällen haft anledning att ta ställning till frågor om fördelningen av offentliga uppdrag mellan praktiserande jurister. I ett ärende (JO 2008/09 s. 36, dnr 5062-2005) gällde det en advokat som tidigare hade förordnats som offentlig försvarare men som efter utförda uppdrag inte hade ansetts lämplig att få flera uppdrag. Ett annat ärende (dnr 1046-2009), där beslut fattades den 16 april 2009, handlade om en advokat som hade fått besked av Migrationsverket att han tills vidare inte skulle komma att förordnas som offentligt biträde. I ytterligare ett ärende (dnr 4500-2013), där beslut fattades den 5 december 2014, diskuteras Migrationsverkets förteckning över offentliga biträden som är uppsatta för uppföljning, tillsyn och kontroll.

De redovisade besluten handlar om situationer där en jurist som tidigare har haft offentliga uppdrag riskerar att inte längre tilldelas sådana. Ett ärende som har större likheter med det nu aktuella fallet är JO:s ärende med dnr 5920-2013. Det handlar om Migrationsverkets it-stöd som när ett offentligt biträde ska förordnas i första hand föreslår en advokat eller en biträdande jurist vid en advokatbyrå. Enligt JO:s beslut den 5 december 2014 var en sådan ordning inte godtagbar.

Justitiekanslern har i samband med inspektioner vid tingsrätter gjort vissa uttalanden om tingsrätternas principer och rutiner för att utse offentliga försvarare (se Justitiekanslerns beslut den 26 juni 2003, dnr 1569-03-28, och den 7 maj 2004, dnr 1066-04-28). Justitiekanslern har anfört bl.a. följande: Uppdragen från rätten är av stor ekonomisk betydelse för många advokater. Inte minst därför är det angeläget att tingsrätterna tillämpar någorlunda fasta principer för hur offentliga försvarare ska utses. Detta har betydelse för förtroendet för domstolens saktlighet och oavhängighet. Det får inte finnas misstankar om att en advokat favoriseras eller missgynnas. De principer som tillämpas bör ha som utgångspunkt att det sker en jämn fördelning av uppdragen över tiden mellan de advokater på orten som utan särskilda inskränkningar vill ha förordnanden som offentlig försvarare.

Listan

Uppdragen som målsägandebiträde och särskild företrädare för barn är viktiga och många gånger svåra. Det är angeläget att domstolarna gör sitt bästa för att endast personer som är lämpliga utses till uppdragen. På en tingsrätt av Malmö tingsrätts storlek förekommer ett stort antal förordnanden av målsägandebiträde och särskild företrädare för barn. I många av dessa fall finns det inget förslag på vem som ska utses utan tingsrätten måste välja en lämplig person. Särskilt i storstadsområden är det många jurister som konkurrerar om dessa uppdrag och det är svårt för den enskilde domaren att ta ställning till lämpligheten hos alla dem som teoretiskt skulle kunna komma i fråga. Ett system med en för tingsrätten gemensam lista över

personer som bedömts uppfylla lämplighetskraven är ett sätt att förbättra kvaliteten i tingsrättens arbete med att utse målsägandebiträden och särskilda företrädare för barn. Listan kan underlätta för tingsrätten att utse dessa personer på ett sätt som överensstämmer med grundlagens krav på saklighet och opartiskhet.

För att listan ska kunna fylla denna funktion måste den uppfylla vissa krav. För det första måste villkoren för att få vara med på listan vara offentliga och objektivt godtagbara. När det gäller advokater har tingsrätten bestämt att de ska finnas med på listan. Det är enligt min mening naturligt. Biträdande jurister på advokatbyråer kan föras upp om de är tingsmeriterade eller om de har tjänstgjort i ett år på en advokatbyrå. Jag har ingen invändning mot att tingsrätten ställer ett krav på viss yrkeserfarenhet för att en biträdande jurist ska föras upp på listan. Inte heller har jag någon invändning mot att det ska gå att göra undantag från kravet på yrkeserfarenhet för den biträdande jurist som har andra värdefulla juridiska meriter.

För att en jurist som bedriver egen verksamhet och som inte tjänstgör på en advokatbyrå ska föras upp på listan ställs kravet att han eller hon förutom att ha en ansvarsförsäkring ska kunna åberopa goda referenser. Enligt min mening är det ett rimligt krav för att vederbörande ska kunna få kvalificerade uppdrag.

Vidare måste de bedömningar som krävs innan tingsrätten för upp någon på listan göras på ett tillräckligt kvalificerat sätt. Malmö tingsrätts lista förutsätter att tingsrätten gör bedömningar av meriter som i vissa fall åberopas av biträdande jurister på advokatbyråer. Dessutom måste tingsrätten bedöma de referenser som åberopas av jurister som driver egen verksamhet och som inte tjänstgör på advokatbyrå. Jag förstår tingsrättens yttrande till JO på det sättet att det är tingsrättens lagman som bestämmer vilka jurister som ska tas upp på listan och därmed också gör dessa bedömningar. Jag anser att det är en godtagbar ordning.

Listan är alltså en förteckning över personer som enligt lagmannens uppfattning är lämpliga för att ta emot förordnanden som målsägandebiträde och som särskild företrädare för barn. Men det är den domare som förordnar målsägandebiträdet respektive den särskilda företrädaren som har det slutliga ansvaret för att det är en lämplig person som utses. Listan är ett hjälpmedel för domaren men den innebär naturligtvis inget förbud mot att förordna en lämplig person som inte finns med på listan. Listan underlättar arbetet med att utse lämpliga personer till de aktuella uppdragen. Samtidigt är systemet med listan inte perfekt. Listan innebär ingen hundra procentig garanti för att det bara är lämpliga personer som förordnas. Dessutom kan den gallring som listan innebär leda till att i och för sig lämpliga personer går miste om förordnanden. Det är en konsekvens som måste accepteras. Tingsrättens huvudsakliga ansvar är att se till målsägandenas och barnens intresse av att få kvalificerad hjälp. Det intresset är överordnat juristernas intresse av att få förordnanden.

Jag anser sammanfattningsvis att listan är ett ändamålsenligt verktyg för tingsrätten när det gäller att utse lämpliga personer till uppdrag som målsägandebiträde och

särskilda företrädare för barn. Listan strider inte mot 1 kap. 9 § regeringsformen och jag har ingen anledning att uttala någon kritik mot tingsrätten för hanteringen av listan.

Domstolssekreterarnas behörighet

Jag vill dock påpeka en sak. I tingsrättens remissvar sägs att listan underlättar för domstolssekreterare med delegation som utan egen lämplighetskontroll kan välja en person från listan. Regler om förordnande för domstolssekreterare att bereda mål finns i 16 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion. Enligt punkt 15 i paragrafens andra stycke får ett sådant förordnande inte innefatta uppgiften att meddela beslut som går att överklaga särskilt på annan grund än enligt 49 kap. 7 § rättegångsbalken. Enligt lagen (2005:73) om rätt för Justitiekanslern att överklaga vissa beslut får Justitiekanslern överklaga beslut om förordnande av målsägandebiträde och särskild företrädare för barn särskilt. Det innebär att tingsrätten inte kan ge domstolssekreterare i uppdrag att förordna målsägandebiträden och särskilda företrädare för barn.

Överklagandehänvisning

I en skrivelse till Malmö tingsrätt den 6 maj 2013 efterfrågade CC en besvärshänvisning till domstolens beslut att inte införa de biträdande juristerna på listan. Lagmannen vid tingsrätten meddelade i ett svar att tingsrätten inte hade fattat något beslut som var överklagbart.

För tingsrättens hantering av listan gäller förvaltningslagen (1986:223), FL. Den myndighet som fattar ett beslut enligt FL som går en part emot och kan överklagas ska enligt 21 § andra stycket FL underrätta parten om hur han kan överklaga det. Av utredningen framgår att DD ansåg att hennes beslut inte kunde överklagas. Hon kan inte kritiseras för att hon redovisade den uppfattningen när CC begärde en besvärshänvisning (se SOU 2010:29 s. 530).

Avslutning

Vad som i övrigt framkommit i ärendet föranleder inga uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.